

О. В. КОЛОГОЙДА,

доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРИПИНЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН ЯК ДИСЦИПЛІНАРНО-ГОСПОДАРСЬКА САНКЦІЯ ТА ФОРМА КОРПОРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті досліджено правову природу відносин між акціонерним товариством, його органами управління та посадовими особами. Визначено поняття і суб'єктний склад корпоративної відповідальності у формі припинення корпоративних відносин в акціонерних товариствах. Проаналізовано законодавство України, що регламентує підстави та порядок застосування корпоративної відповідальності у формі припинення корпоративних відносин.

Ключові слова: корпоративна відповідальність, корпоративні відносини, акціонерні товариства.

Постановка проблеми. Відносини між акціонерним товариством та особою, яка здійснює функції одноосібного виконавчого органу, головою та членами колегіального виконавчого органу мають подвійну правову природу – вони є одночасно трудовими та корпоративними і внаслідок цього потрапляють у сферу дії не тільки Закону України від 17.09.2008 р. «Про акціонерні товариства» [1] (далі – Закон «Про АТ»), але і Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2], Господарського кодексу України (далі – ГК України) [3], Кодексу законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII [4] (далі – КЗпП), норм спеціальних законів. Цей дуалізм породжує низку непростих і подекуди колізійних питань у процесі встановлення, реалізації та припинення таких відносин.

Аналіз останніх досліджень. В останні роки з урахуванням змін до законодавства дослідження питань відповідальності осіб, що здійснюють управління акціонерним товариством, набуло особливої актуальності. Проблематику відповідальності учасників корпоративних відносин досліджували у своїх працях Б. Блек, А. В. Габов, О. М. Вінник, І. І. Гришина, В. В. Долинська, О. Р. Кібенко, В. М. Кравчук, Д. В. Ломакін, І. В. Лукач, Ю. М. Жорнокуй, Р. А. Майданик, В. М. Махінчук, О. Є. Молотніков, І. В. Спасибо-Фатеева, С. О. Чеховська та ін. У цих працях висловлені різні позиції щодо підстав та кола учасників корпоративних відносин, до яких може бути застосовано відповідальність, видів (форм) відповідальності. Окремі аспекти корпоративної відповідальності як способу покладення відповідальності на осіб, які контролюють процес корпоративного управління в акціонерному товаристві, активно до-

сліджуються в останні роки в межах доктрини «проникнення за корпоративну вуаль», зокрема, такими вченими, як Ю. М. Жорнокуй, В. М. Махінчук, І. В. Спасибо-Фатеева та ін.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 1 ст. 92 ЦК України юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. Частина 5 ст. 63 ГК України визначає, що корпоративне підприємство діє на основі спільного управління засновниками (учасниками) справами підприємства, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Частина 1 ст. 89 ГК України визначає, що управління діяльністю господарського товариства здійснюють його органи та посадові особи. Отже, правосуб'єктність юридичної особи реалізується через її органи (органічна теорія).

Члени органів юридичної особи не визнані законодавцем самостійними учасниками цивільних (ст. 2 ЦК України) або господарських (ст. 3 ГК України) відносин. Вони діють від імені, в її інтересах і за рахунок юридичної особи. Такі особи наділені загальною та спеціальною правосуб'єктністю та несуть відповідальність за збитки, завдані АТ (ч. 4 ст. 92 ЦК України, ч. 2 ст. 63 Закону «Про АТ», ст. 89 ГК України).

Питання суб'єктного складу корпоративних відносин та корпоративної відповідальності були предметом окремих спеціальних досліджень авторки. У цій же статті **метою** є аналіз підстав, порядку та наслідків припинення повноважень голови та/або

члена виконавчого органу або його відсторонення від виконання своїх повноважень.

Припинення правовідношення визнається одним із способів захисту інтересів акціонерів (ч. 2 ст. 20 ГК України та ч. 2 ст. 16 ЦК України).

Припинення повноважень голови та/або члена виконавчого органу обумовлює розірвання трудового контракту. Зокрема, така відповідальність визначена: а) ч. 1 ст. 28 Закону України «Про АТ» для посадових осіб органів акціонерного товариства та інших осіб, які перебувають із товариством у трудових відносинах, за порушення заборони вимагати від акціонера – працівника товариства надання відомостей про те, як він голосував чи як має намір голосувати на загальних зборах, або про відчуження акціонером – працівником товариства своїх акцій чи намір їх відчуження, або вимагати передачі довіреності на участь у загальних зборах; б) постановами Кабінету Міністрів України для голови виконавчого органу в разі невиконання до 1 липня року наступного за звітним дивідендів за результатами його фінансово-господарської діяльності [6].

Підстави припинення повноважень голови та/або члена виконавчого органу встановлюються законом, статутом, а також контрактом, укладеним з головою та/або членом виконавчого органу (ч. 1 ст. 61 Закону «Про АТ»). До таких підстав можна віднести: порушення обов'язків перед товариством, недобросовісне виконання своїх обов'язків, розголошення комерційної таємниці, втрата довіри тощо.

Відповідно до ч. 3 ст. 99 ЦК України (зі змінами згідно із Законом України від 13.05.2014 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» [6]) повноваження члена виконавчого органу можуть бути в будь-який час припинені або він може бути відсторонений від виконання своїх повноважень за рішенням наглядової ради, якщо статутом товариства це питання не віднесено до компетенції загальних зборів.

Передувало вищезазначеним змінам до ЦК України Рішення Конституційного Суду України від 12.01.2010 р. № 1-рп/2010 [7], згідно з абзацом другим пункту 1 резолютивної частини якого усунення члена виконавчого органу товариства від виконання своїх обов'язків, яке передбачене ч. 3 ст. 99 ЦК України, не є відстороненням працівника від роботи в розумінні ст. 46 КЗпП України. Така форма захисту є специфічною дією носіїв корпоративних прав у відносинах з особою, якій вони довірили здійснювати управління товариством, і не може розглядатися в площині трудового права, зокрема в аспекті ст. 46 КЗпП України. На цю позицію спирається і Верховний Суд України, зазначаючи в ухвалі від 26.01.2011 р.

у справі № 6-48439св10, що передбачена ч. 3 ст. 99 ЦК форма захисту є специфічною дією носіїв корпоративних прав у відносинах з особою, якій вони довірили здійснювати управління товариством, і не може розглядатися в площині трудового права, а рішення уповноваженого органу щодо відсторонення (відкликання) таких осіб мають розглядатися не в межах трудових, а в межах корпоративних правовідносин, що виникли між товариством і особами, яким довірено повноваження з управління ним [8].

Таким чином, посадових осіб органів управління господарським товариством визнано учасниками корпоративних відносин.

Це кардинально змінює підхід до правової природи, підстав та меж відповідальності осіб, що здійснюють управління АТ. До вказаних правовідносин мають застосовуватися не норми трудового законодавства про обмежену середньомісячним заробітком матеріальну відповідальність керівників та працівників підприємств, а норми цивільного та господарського законодавства, що регламентують загальні засади цивільно-правової відповідальності та особливості корпоративної відповідальності посадових осіб, що здійснюють управління господарським товариством, за заподіяні збитки. Отже, підстави відповідальності й обмеження майнової відповідальності, визначені КЗпП (п. 2 ст. 133, статті 135¹, 136), у вказаних відносинах не діють.

Це дає підстави стверджувати, що в досліджуваних відносинах при розірванні договору з головою або членом виконавчого органу мова йде саме про припинення корпоративних, а не трудових відносин. Підставою є ст. 99 ЦК України, ст. 61 Закону «Про АТ», постанова Кабінету Міністрів України, якою оформлено рішення власника (держави), або рішення уповноваженого органу АТ (загальні збори або наглядова рада), статут, а також контракт, укладений з головою та/або членом виконавчого органу. Відповідає пункту 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, яка визначає, що виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності, діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них. Ураховуючи загальний характер норм ст. 99 ЦК України, ст. 61 Закону «Про АТ», підстави припинення повноважень голови та/або члена виконавчого органу, зокрема невиконання у встановлений строк дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності товариства, слід включати до статуту товариства, а також контракту з головою управління та/або членом виконавчого органу товариства.

Отже, норми корпоративного законодавства мають перевагу перед нормами трудового в регулюван-

ні правовідносин між господарським товариством та посадовими особами органів управління господарським товариством, навіть у випадку наявності трудового договору (контракту) між головою або членом виконавчого органу та товариством. Аналогічний підхід поширений і в зарубіжній практиці в Канаді, Великобританії, Німеччині, Австрії тощо [9, с. 148–155].

У Німеччині підставами анулювання рішення про призначення членів правління визнаються серйозні порушення обов'язків, нездатність управляти товариством або випадки, коли акціонери висловили недовіру керівництву (§ 84 III Aktengesetz (AktG) [10]). Якщо наглядова рада відкликала призначеного члена правління через «серйозне порушення обов'язку», цієї причини зазвичай буває достатньо для негайного припинення договору про надання послуг. Однак якщо наглядова рада відкликає його після голосування про недовіру на зборах акціонерів, негайне припинення договору буде залежати від конкретних причин для цього голосування [11, с. 153]. Члени наглядової ради (крім представників працівників) зазвичай обираються акціонерами (§ 101 I AktG). Трудове право не регулює перебування на посаді та винагороду директорів наглядової ради. Однак деякі представники працівників у наглядовій раді повинні бути працівниками товариства (§ 7 II MitbestGesetz).

Члени наглядової ради, які обираються акціонерами, можуть бути відкликані кваліфікованою більшістю в 75% голосів у будь-який час, якщо тільки статутом не передбачено інше (§ 103 I AktG). Статут може надавати конкретним акціонерам право призначати до 1/3 представників акціонерів (§ 101 II AktG). У цьому випадку акціонер, який призначає члена ради директорів, може його відкликати (§ 103 II AktG).

У Великобританії трудовий договір не може обмежувати фідучіарні обов'язки посадових осіб і директорів за законом (§ 180 Companies Act, 2006 [12]). Директор може бути звільнений незалежно від підстави простою більшістю голосів акціонерів, незважаючи на будь-який укладений з ними договір (§ 168 Закону про компанії 2006 г.). Якщо це звільнення є порушенням договору між товариством і директором, останній може подати позов до товариства про виплату компенсації за «неправомірне звільнення», але він не має права на поновлення на посаді [9, с. 155].

У Канаді акціонери також мають право звільняти директора в будь-який час на будь-якій підставі до закінчення терміну його/її перебування на посаді (§ 109 Canadian Business Corporation Act (CBCA) [13]). Право акціонерів на звільнення директорів є загальним і не пов'язане з неналежною поведінкою дирек-

тора. Трудове законодавство не регулює питання виборів та звільнення директорів [9, с. 148]. Звичайною практикою, особливо для публічної компанії, є укладання з посадовими особами договору про надання управлінських послуг. У договорі можуть зазначатися підстави, за якими посадову особу може бути звільнено. Якщо посадову особу звільнено з інших причин, товариство вважається таким, що порушило умови договору про надання управлінських послуг і посадова особа має право вимагати відшкодування збитків. Предметом позову зазвичай є «незаконне звільнення», «утиск» або «несправедливе упередження». Канадські суди, як правило, не виносять рішення про поновлення працівника на роботі (посаді) за позовом про незаконне звільнення. Таким чином, посадова особа не має права на збереження місця роботи та посади, проте має право подати позов про відшкодування збитків [14, с. 800].

У Франції генеральний директор або помічник генерального директора, який не є членом ради директорів, може укласти окремий трудовий договір з товариством [15, § 8806]. У цьому випадку дві посади також розглядаються окремо. Генеральний директор або помічник генерального директора може бути звільнений радою в будь-який час за певною підставою або без такої (ст. L. 225–55 Комерційного кодексу Франції (Code de Commerce de France) [16]). Звільнення цієї особи без підстави може обумовити подання позову про компенсацію збитків. Дія трудового договору не припиняється.

Для товариства з дворівневою системою управління процедура звільнення членів правління визначена ст. 225–61 Комерційного кодексу Франції, де зазначено, що члени правління або одноосібний керуючий директор можуть бути звільнені загальними зборами, а також, якщо це передбачено установчим договором і статутом, наглядовою радою. Якщо рішення про їх звільнення прийнято без поважної причини, то вони мають право подати позов про компенсацію збитків. Якщо зацікавлена сторона уклала трудовий договір з товариством, її звільнення з посади директора не призводить до припинення даного договору. Укладання трудових договорів між товариством і членами правління можливо, але трудовий договір і повноваження особи згідно із законом про компанії враховуються окремо. Таким чином, трудове законодавство у Франції не впливає на право акціонерів звільнити директора або члена правління [9, с. 151].

У США закон про компанії регламентує звільнення директорів і посадових осіб, а також встановлює їх зобов'язання перед товариством. Якщо всі директори обираються щорічно, то вони можуть бути звільнені за будь-якої підстави за рішенням акціонерів (Закон штату Делавер про компанії, § 141 (к)). Якщо статут товариства передбачає обрання дирек-

торів на невизначений строк (зазвичай строк дорівнює трьом рокам), то директор може бути звільнений тільки за певної підстави (Закон штату Делавер про компанії, § 141 (к)). Однак звільнення все одно регулюється законом про компанії, а не трудовим правом. Директор може укласти з товариством договір, який передбачає винагороду. У цьому випадку договір може встановлювати виплату компенсації за термін, який залишився до його закінчення в разі звільнення директора без підстави. При цьому директор має тільки право на компенсацію, але не має права на збереження посади [9, с. 157].

У Франції для директорів, які обираються акціонерами, важливу роль відіграє ст. L 225–22 Комерційного кодексу, в якій вказується, що «працівник товариства не може бути призначений директором останнього, якщо тільки його трудовий договір не відповідає фактичній зайнятості. Він не втрачає вигоди, одержуваної від укладеного трудового договору. Будь-яке призначення в якості директора в порушення положень цього підпункту є недійсним, але не призводить до недійсності рішень, в яких брав участь незаконно призначений директор. Кількість директорів, які уклали з товариством трудові договори, не може перевищувати однієї третини всіх директорів».

Якщо дотримано вимоги ст. L 225–22 Комерційного кодексу, позиції особи як директора і працівника вважаються самостійними. Винагорода на посаді директора не ґрунтується на трудовому договорі. Директори можуть бути звільнені (статті L 225–18 (2), 225–105 (3)), але це не впливає на статус особи як працівника.

Ці норми також застосовуються до генеральних директорів та їх помічників, які є членами ради директорів. Вони можуть стати працівниками, якщо

тільки раніше вони були працівниками з «фактичною зайнятістю». У цьому випадку необхідно розмежувати їх статус як працівників та як директора, генерального директора або помічника генерального директора [9, с. 150–151].

Французькі суди зробили з цього становища висновок, що діючі працівники пізніше можуть стати директорами відповідно до ліміту в одну третину на директорів-працівників, але діючі директори не можуть стати працівниками. Трудовий договір між товариством і особою, яку спочатку було обрано директором, вважається недійсним (Cass. com 7 mars 1989, Bull. IV no. 80; Cass. soc. 22 avril 1992, Bull. V no. 293; Cass. soc. 2 novembre 1993, RJDA 2/94 no 178; Cass. soc. 25 juin 1996, RJDA 11/96 no 1349) [9, с. 150].

Щодо правової природи санкції у формі розірвання контракту головою та/або членом виконавчого органу, то слід зазначити, що така санкція не є дисциплінарною санкцією в розумінні діючого законодавства України про працю (КЗпП України) та відомчих актів (дисциплінарних статутів чи положень про дисципліну) як відповідальності посадових осіб та державних службовців за винне порушення трудової дисципліни і службових обов'язків. Не відповідає зазначена санкція і санкціям, визначеним ЦК України та ГК України. Авторкою в попередніх дослідженнях було обґрунтовано необхідність впровадження в господарське законодавство дисциплінарно-господарських санкцій, зокрема, за правопорушення на фондовому ринку [17]. У досліджуваному випадку припинення повноважень голови та/або члена виконавчого органу шляхом розірвання контракту обумовлює припинення корпоративних відносин. Цю санкцію, на мою думку, також слід визнати дисциплінарно-господарською санкцією як формою корпоративної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 верес. 2008 р. № 514-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2008. – № 50–51. – Ст. 384.
2. Цивільний кодекс України : від 16 січ. 2003 р. № 435-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
3. Господарський кодекс України : від 16 січ. 2003 р. № 436-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
4. Кодекс законів про працю України : від 10.12.1971 № 322-VIII // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1971. – Дод. до № 50. – Ст. 375.
5. Про затвердження базового нормативу відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2015 році господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави : Постанова Каб. Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 228 // Офіц. вісн. України. – 2016. – № 26. – Ст. 1037; Про затвердження базового нормативу відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2014 році господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави : Постанова Каб. Міністрів України від 22 квіт. 2015 р. № 241 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 36. – Ст. 1072.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів : Закон України від 13 трав. 2014 р. № 1255-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – №27. – Ст. 912.
7. Рішення Конституційного Суду України від 12.01.2010 р. у справі № 1-рп/2010 за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-10>.
8. Ухвала Верховного Суду України від 26 січня 2011 р. у справі № 6-48439св10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mail.document.ua/pro-viznannja-nakaziv-pro-vidstoronennja-vid-roboti-ta-viluc-doc191056.html>.
9. Блэк Б. Правовое регулирование ответственности членов органов управления. Анализ мировой практики / Бернард Блэк и др. – М. : Альпина Паблишерз, 2010. – 334 с.
10. Закон Німеччини про акціонерні товариства (Aktengesetz (AktG)) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gesetze-im-internet.de/aktg/index.html>.
11. Хюффер У. Закон об операциях с ценными бумагами, § 84, 39. – 7-е изд. 2006. Цит. за: Блэк Б. Правовое регулирование ответственности членов органов управления. Анализ мировой практики / Бернард Блэк и др. – М. : Альпина Паблишерз, 2010. – 334 с.
12. Закон Великобританії про компанії (Companies Act), 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.r-ilc.ru/sites/default/files/o_kompaniyah_0.pdf.
13. Закон о коммерческой компании Канады (Canadian Business Corporation Act (CBCA)) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-44/fulltext.html>.
14. McGuinness, Kevin P. The Law and Practice of Canadian Business Corporations. – 1999.
15. Lefebvre Francis. Memento Societes commerciales. – 2006.
16. Коммерческий кодекс Франции / предисл., пер. с фр., слов.-справ. и коммент. В. Н. Захватаева. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 1272 с.
17. Кологойда О. В. Дисциплінарно-господарські санкції за правопорушення на фондовому ринку / О. В. Кологойда // Вісн. Верхов. Суду України. – 2014. – №9 (169). – С. 40–47.

REFERENCES

1. Pro aksionerni tovarystva : Zakon Ukrainy vid 17 veresnia 2008 r. N 514-VI [On Joint Stock Companies Law of Ukraine 17 September 2008 r. Number 514-VI] (2008) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Supreme Council of Ukraine, 50–51, 384* [In Ukrainian].
2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. N 435-IV [Civil Code of Ukraine of 16 January 2003 r. Number 435-IV] (2003) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Supreme Council of Ukraine, 40–44, 356* [In Ukrainian].
3. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. N 436-IV [Economic Code of Ukraine of 16 January 2003 r. Number 436-IV] (2003) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Supreme Council of Ukraine, 18, 144* [In Ukrainian].
4. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy vid 10.12.1971 r. N 322-VIII [Labor Code of Ukraine of 10.12.1971 p. Number 322-VIII] (1971) *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR. Supreme Council of the USSR, Dodatok do N 50, 375* [In Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia bazovoho normatyvu vidrakhuvannia chastky prybutku, shcho spriamovuietsia na vyplatu dyvidendiv za rezultatamy finansovo-hospodarskoi diialnosti u 2015 rotsi hospodarskykh tovarystv, u statutnomu kapitali yakykh ye korporatyvni prava derzhavy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 bereznia 2016 r. N 228 [On approval of the basic regulation allocations share profit used for dividend payments by results of financial and economic activity in 2015, commercial companies, whose authorized capital is the corporate law of the State, Cabinet of Ministers of Ukraine of 23 March 2016 r. Number 228] (2016) *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. – Official Bulletin of Ukraine, 26, 1037*; Pro zatverdzhennia bazovoho normatyvu vidrakhuvannia chastky prybutku, shcho spriamovuietsia na vyplatu dyvidendiv za rezultatamy finansovo-hospodarskoi diialnosti u 2014 rotsi hospodarskykh tovarystv, u statutnomu kapitali yakykh ye korporatyvni prava derzhavy: Postanova KМУ vid 22 kvitnia 2015 roku N 241 [On approval of the basic regulation allocations share profit used for dividend payments by results of financial and economic activity in 2014 of economic companies whose authorized capital is the corporate law of the State: CMU on April 22, 2015 № 241] (2015) *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. – Official Bulletin of Ukraine, 36, 1072* [In Ukrainian].
6. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zakhystu prav investoriv: Zakon Ukrainy vid 13 travnia 2014 r. N 1255-VII [On amendments to some legislative acts of Ukraine on protection of investors: Law of Ukraine on May 13, 2014 r. Number 1255-VII] (2014) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Supreme Council of Ukraine, 27, 912* [In Ukrainian].

7. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 12.01.2010 r. u spravi N 1-rp/2010 za konstytutsiinym zvernenniam tovarystva z obmezhenoiu vidpovidalnistiu «Mizhnarodnyi finansovo-pravovy konsaltnh» pro ofitsiine tлумachennia chastyny tretioi statti 99 Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy. [Decision of the Constitutional Court of Ukraine of 12.01.2010 p. In case number 1-rp / 2010 of the constitutional appeal of a limited liability company «International financial and legal consulting» the official interpretation of Article 99 of the Civil Code of Ukraine.] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-10> [In Ukrainian].
8. Verkhovnyi Sud Ukrainy ukhvala vid 26 sichnia 2011 r. u spravi N 6-48439sv10 [The Supreme Court of Ukraine decision of 26 January 2011 in case number 6-48439sv10] *mail.document.ua* Retrieved from: <http://mail.document.ua/pro-viznannja-nakaziv-pro-vidstoronennja-vid-roboti-ta-viluc-doc191056.html> [In Ukrainian].
9. Blek B. (2010) *Pravovoye regulirovaniye otvetstvennosti chlenov organov upravleniya. Analiz mirovoy praktiki [Legal regulation of the liability of members of governing bodies. Analysis of international practice]* M. : Alpina Pablishez [In Russian].
10. Zakon Nimechchyny pro aktsionerni tovarystva (Aktengesetz (AktG)) [Law of the German Stock Corporation (Aktengesetz (AktG))] (n.d.). *gesetze-im-internet.de* Retrieved from: <http://www.gesetze-im-internet.de/aktg/index.html> [In Ukrainian].
11. Khyuffer U. (2006) *Zakon ob operatsiyakh s tsennymi bumagami. [Law against operations with tsennyту paper]* §84. 39. 7-e izd. Ssylka po Blek B. (2010) *Pravovoye regulirovaniye otvetstvennosti chlenov organov upravleniya. Analiz mirovoy praktiki [Legal regulation of the liability of members of governing bodies. Analysis of international practice]* M. : Alpina Pablishez [In Russian].
12. Zakon Velykobrytanii pro kompanii (Companies Act), [The law of the UK company (Companies Act)] 2006. <http://www.r-ilc.ru> Retrieved from: http://www.r-ilc.ru/sites/default/files/o_kompaniyah_0.pdf [In Ukrainian].
13. Zakon o kommercheskoy kompanii Kanady [Canadian Business Corporation Act (CBCA)] *laws-lois.justice.gc.ca* Retrieved from: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-44/fulltext.html> [In Russian].
14. McGuinness, Kevin P. *The Law and Practice of Canadian Business Corporations.* – 1999 [In English].
15. Lefebvre Francis. *Memento Societes commerciales.* – 2006 [In English].
16. *Kommercheskiy kodeks Frantsii [Commercial Code France]* (2008) (V. N. Zakhvatayeva Trans.). M. : Volters Klyuver [In Russian].
17. Kolohoida O. V. (2014) *Dystsyplinarno-hospodarski sanktsii za pravoporushennia na fondovomu rynku [Disciplinary economic sanctions for offenses in the stock market]* *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy. – Bulletin of the Supreme Court of Ukraine*, 9 (169), 40–47 [In Ukrainian].

А. В. КОЛОГОЙДА

доктор юридических наук, доцент, доцент кафедры хозяйственного права юридического факультета
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

ПРЕКРАЩЕНИЕ КОРПОРАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЙ КАК ДИСЦИПЛИНАРНО-ХОЗЯЙСТВЕННАЯ САНКЦИЯ И ФОРМА КОРПОРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

В статье исследована правовая природа отношений между акционерным обществом, его органами управления и должностными лицами. Определены понятие и субъектный состав корпоративной ответственности в форме прекращения корпоративных отношений в акционерных обществах. Проанализировано законодательство Украины, которое регламентирует основания и порядок применения корпоративной ответственности в форме прекращения корпоративных отношений.

Ключевые слова: корпоративная ответственность, корпоративные отношения, акционерные общества.

O. V. KOLOGOIDA

LL.D., Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Associate Professor of the Economic Law Department

THE TERMINATION OF THE CORPORATE RELATIONS AS THE DISCIPLINARY AND ECONOMIC SANCTION AND THE CORPORATE RESPONSIBILITY FORM

Problem setting. The legal nature of the relationship between the joint stock company, its management bodies and officials is examined in the article. The concept and subjects of the corporate responsibility in the form of the corporate relations termination in the joint stock companies are defined.

A company is a separate legal entity. It exists under the law in its own legal personality. It involves rights and responsibilities. The company is generally responsible for repaying company debts. But sometimes the responsible for the company's debts can be imposed on the persons who manage the company. It's the officials (directors, board members) and the shadow directors of the company.

Analysis of recent researches and publications. Last years the research of the persons managing joint stock company responsibility has become urgency. The Law of Ukraine «On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine on the Investors' Protection» 2015, the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Definition of the Legal Entities Final Beneficiaries and Public Figures» 2014, recently were accepted in Ukraine. The legal opinion about the corporate relationship legal nature between the company and the persons entrusted with management of the company was developed by the Supreme Court of Ukraine. All this makes urgency the research of the grounds, order types and prosecution of the persons engaged in managing the company's business activities.

Target of research. The grounds, procedure and consequences of the chairman and / or member of the executive body's powers termination or the suspension of the powers exercise are analyzed in the article. The termination relationship is one of the protecting way of the shareholders' interests. The removal of the executives member of his duties under the Article 99 of the Civil Code of Ukraine is not the employee work removal according to the labor law. Grounds for the termination of the Chairman and / or member of the executive body authorities are established by law, the charter and the contract with the chairman and / or the member of the executive board.

Article's main body. The Ukrainian corporate law that regulates the grounds and procedure of the corporate responsibility is analyzed. The corporate law rules have the priority over the labor rules that regulate relations between the company and the officials of the company, even in the case of an employment agreement (contract) between the head or member the executive body and the company. A similar approach is common in the foreign practice. The corporate law the Canada, UK, France, Germany, USA, that regulating studied relations are analyzed.

Conclusions and prospects for the development. The termination of the chairman and / or member of the executive board authority by the termination of the contract entail the termination of the corporate relations. The termination of the corporate relations as the disciplinary and economic sanction and the corporate responsibility form is proposed to recognize.

Key words: corporate responsibility, corporate relations, joint stock companies.